

CONSIDERAȚII PRIVIND EUTANASIA

Lect. univ. dr. Adrian Bogdan

The question of euthanasia has a complex evolution, generating debates in legal media. The fact that certain countries have authorized the use of such means to end someone's life has caused a dangerous void in the legal system. It consists of the danger to end the life of foreign citizens in those countries in which euthanasia is legal, although the native countries of those citizens incriminate such means. Conflicts rise, involving the law applicable in such cases.

Etimologic, cuvântul *eutanasi* provine din limba greacă putând fi tradus prin sintagma *o moarte bună*. Eutanasi presupune o opțiune, care poate fi făcută fie de către medic, fie de către pacient. Datorită faptului că, medicina actuală se află într-un stadiu incipient de dezvoltare, ce nu permite o prognozare exactă a datei la care pacientul va deceda, are drept consecință o acutizare a problemei eutanasi. Complexitatea eutanasi rezidă și din invocarea aspectului umanitar al scutirii de suferințe a bolnavului incurabil aflat într-un stadiu final al bolii.

În literatură de specialitate nu s-a ajuns la un consens în ceea ce privește elaborarea unei definiții a eutanasi. Există, desigur, unele concepte referitoare la eutanasi, dar acestea privesc, de regulă, anumite categorii ale eutanasi.

Eutanasi se poate clasifica în funcție de mai multe criterii:

- în funcție de decizia pacientului avem: eutanasi voluntară și eutanasi involuntară;
- după acțiunea sau inacțiunea persoanei ce efectuează eutanasi avem: eutanasi activă și eutanasi pasivă.

Eutanasi voluntară presupune îndeplinirea a 3 condiții și anume: 1. există un agent al actului eutanasic și un pacient (beneficiar) al acestuia; 2. actul eutanasic este intenționat (făcut în mod deliberat) și în cunoștință de cauză asupra consecințelor sale posibile; 3. agentul acționează în vederea apărării interesului și spre binele pacientului, la care se mai adaugă și un atribut caracteristic și anume acela că moartea survine în urma cererii sau consimțământului explicit al pacientului, cu condiția ca acesta să fie în deplinătatea facultăților sale mintale. Cu alte cuvinte, eutanasi voluntară este înțeleasă ca o acțiune premeditată a unui individ de a se omorî, acțiune ce nu poate fi dusă la îndeplinire decât cu ajutorul unei alte persoane.

Eutanasi involuntară este opusul eutanasi voluntare respectiv reprezintă acțiunea unei persoane care omoară sau lasă să moară o altă persoană fără a avea acordul acesteia. În ceea ce privește încadrarea juridică putem spune că eutanasi involuntară este mai apropiată de omucidere pe când eutanasi voluntară se apropie de sinucidere. Eutanasi activă constă în acțiunea unei persoane de a suprima viața altei persoane care se află într-un stadiu terminal al bolii și suferă de dureri insuportabile. "Multor oameni le-a părut neplauzibilă încercarea de a deosebi în acest fel (numai pe baza distincției acțiune/abținere de la acțiune sau omisiune) între a omorî și a lăsa să moară și au fost căutate alte căi de a trasa această deosebire. O supoziție plauzibilă a fost următoarea: omorârea a fost înțeleasă ca inițiere a unui curs al evenimentelor care va duce la moarte. Potrivit acestei abordări, administrarea unei injecții cu efect letal va reprezenta *o omorâre*, iar a nu conecta un pacient la un aparat de respirat sau deconectarea lui de la un astfel de aparat va reprezenta *o lăsare să moară*. În cel de-al doilea caz, pacientul moare pentru că agentul nu intervine

într-un curs al evenimentelor (de pildă, o boală care amenință viața pacientului), care nu sunt inițiate de către agent și care sunt deja în curs de desfășurare”.¹

Eutanasia pasivă constă în inacțiunea unei persoane care are drept rezultat suprimarea viața altei persoane, ce se află într-un stadiu terminal al bolii și suferă de dureri insuportabile.

Clasificarea eutanasiei în una dintre cele patru categorii stă în răspunsul dat la întrebarea: *Cine hotărăște ce trebuie făcut?* Dacă răspunsul la întrebare este că această responsabilitate o are pacientul, ne aflăm în situația eutanasiei voluntare sau involuntare. Dar, dacă răspunsul la întrebare este că această decizie trebuie să fie luată de doctor sau o altă persoană, suntem în situația eutanasiei active sau pasive. Spre deosebire de omucidere, eutanasia se caracterizează prin două trăsături importante: uciderea cu intenție a unei persoane (aspect ce o încadrează în categoria omuciderii); efectuarea acestei acțiuni se face de dragul persoanei căreia i se ia viața (de regulă pentru a fi scutită de chinuri insuportabile, atunci când se află într-un ultim stadiu al unei boli incurabile).

Rădăcinile eutanasiei se întind până în Antichitate, Platon afirmând că *cei al căror corp este rău constituit, precum și cei care au inima perversă și incorigibilă prin natură, vor fi lăsați să moară*.² În 1623 în lucrarea *Instauratio Magna*, Francis Bacon menționa că *medicina are și scopul de a atenua durerile și suferințele bolnavului, respectiv, să procure bolnavului, când nu mai există nici o speranță, o moarte dulce și liniștită*. La începutul secolului XVI-lea, în lucrarea *Utopia*, Sir Thomas Moore a prezentat argumente în favoarea eutanasiei. Acest lucru a stârnit un val de proteste, întrucât în acea perioadă creștinismul propăvăduia ideea că viața umană este sfântă și numai Dumnezeu are dreptul de a da și a lua viața. A practica eutanasia ar fi echivalentul uzurpării acestui drept al lui Dumnezeu.

Poziția Bisericii a rămas, de-a lungul timpului, inflexibilă, aceasta condamnând eutanasia. În anul 1906 în statul Ohio din S.U.A. a fost propus un proiect de lege privind eutanasia, dar care nu a fost aprobat. Anul 1939 a marcat începerea acțiunii programului *Aktion T4* prin care Adolf Hitler a trecut la eutanasia copiilor până la 3 ani ce prezentau handicapuri fizice și mintale. Ulterior Adolf Hitler a extins programul și la copii mari și adulți. Acțiunea acestui program s-a concretizat în eliminarea a peste 200.000 de persoane ce se încadrau în categoria mai sus menționată, majoritatea fiind copii. Codul penal rus din 1922 exonera de pedeapsă pe autorul unui omor săvârșit din milă, dacă acesta dovedea că a acționat astfel la solicitarea victimei. La scurt timp această prevedere a fost abrogată datorită implicațiilor sale.

Discuții pro și contra eutanasiei au existat și există și în prezent. Prima țară care a legalizat eutanasia a fost Olanda, legea intrând în vigoare la 10.04.2000. Belgia a dezincriminat parțial eutanasia tot în această perioadă. Australia deține, de câțva timp, un record sinistru, care a cutremurat întreaga lume: în teritoriul de Nord a intrat în vigoare prima lege, care a autorizat eutanasia la bolnavii terminali, sau, mai corect, sinuciderea, asistată nu neapărat de un medic, ci de un computer. Spre deosebire de legislația Olandei și a celei a statului Oregon (aceasta din urmă, intrată în vigoare pe 27 octombrie 1997), care se limitau să depenalizeze eutanasia, cea australiană este prima care legalizează sinuciderea asistată, adică dreptul oricărui bolnav terminal de a muri, beneficiind de asistență medicală. De această lege poate beneficia orice cetățean Australian, care locuiește sau se află în trecere

¹ Adrian Miroiu, *Etica aplicată*, Editura Alternative, București, 1995, pag. 105-106.

² Platon, *Opere complete*, vol. IV - Republica, Editura Garnier Presses, Paris, 1936, pag. 111.

prin Teritoriul de Nord. Încă din prima zi, s-au anunțat șase bolnavi, solicitând *beneficiile* acestei legi. Totuși, aplicarea ei s-a lovit de o furtună de critici de natură legală, religioasă, etică, politică, din partea bisericilor, a asociațiilor religioase *pro vita*, a asociațiilor medicilor. Astfel că medicii care ar fi fost dispuși să aplice acest tratament, se tem încă de imputația de omucid. Însă și normele aplicative ale legii sunt greu de respectat. Cererea de eutanasiu trebuie aprobată de un grup de trei medici, dintre care unul să fie psihiatru, iar altul un specialist în boala de care suferă bolnavul, aceștia trebuie să declare că bolnavul este incurabil. Cum însă *Northem Territory* are puțini specialiști și nici un oncolog, legea e inaplicabilă.

Astfel, din martie 1996, Teritoriile din Nord ale Australiei au devenit primul loc din lume unde a fost legalizată eutanasiu voluntară, dar, în 1997, a fost abrogată de către Parlamentul australian. Janus Rachel enumeră cinci particularități ale eutanasiu, fapt ce o diferențiază de omucidere și anume: pacientul a fost omorât în mod deliberat; pacientul era pe patul de moarte (ar fi murit oricum); pacientul avea dureri atroce (*terrible pain*); pacientul a cerut să fie omorât; omorârea sa să fie un act de compasiune.

O altă problemă legată de eutanasiu este aceea dacă medicul are dreptul moral de a eutanasiu un pacient. Conform jurământului lui Hipocrat medicul are obligația de a nu prescrie medicamente cu efect letal fiindu-i interzis să dea sfaturi, care să ducă la sinuciderea pacientului. Asociația Mondială a Medicilor a declarat că sinuciderea asistată, nu are un caracter etic, fiind incompatibilă cu calitatea de medic.

Soluționarea problemei eutanasiu depinde, în ultimă instanță de concepția asupra dreptului la viață și de interpretarea dată obligației de a respecta și proteja demnitatea umană. Unii doctrinari au văzut în eutanasiu o limitare a dreptului la viață. Astfel, Isaiah Berlin spunea că: *Sunt liber (...) în măsura în care nici un individ sau grup de indivizi nu intervine în sfera mea de activitate (...). Dacă alții mă împiedică să fac ceea ce aș fi putut altfel să fac, nu sunt în întregime liber, iar dacă această arie este restrânsă sub o anumită limită, se poate spune că sunt constrâns sau poate chiar aservit.*³ Joel Feinberg menționa că: "Este imposibil de negat faptul că dreptul pacientului la viață fixează limitele de aplicabilitate ale actelor eutanasic permisiibile. Dacă pacientul nu dorește să moară, atunci nimeni nu are dreptul să-i aplice o procedură eutanasică activă; dar și eutanasiu pasivă poate fi, de asemenea, exclusă atunci când pacientul are dreptul de a beneficia de serviciile doctorilor sau al altor persoane cu datorii asemănătoare".⁴ Thomas Nagel menționa că: "...viața merită să fie trăită chiar dacă este plină de experiențe negative și cele pozitive sunt prea puține pentru a le putea contrabalansa. Greutatea din talerul binelui va fi reprezentată mai degrabă de însăși experiența vieții decât de oricare elemente din conținutul său".⁵

O altă controversă iscată de eutanasiu a fost aceea a superiorității unuia dintre cele 3 principii fundamentale aplicabile în acest domeniu și anume: dreptul omului de a nu fi supus unor suferințe inutile; dreptul omului de a dispune în mod liber de propria viață; dreptul fiecărui om la viață. Adepții eutanasiu susțin superioritatea primului principiu asupra celorlalte două. Oponenții lor susțin că dreptul la viață este suveran și nu poate fi limitat în vederea exercitării dreptului de a nu fi supus la suferințe inutile. Dacă practicile

³ Isaiah Berlin, Patru eseuri despre libertate, Editura Humanitas, București, 1996, pag. 204.

⁴ Joel Feinberg, The Nature and Value of Rights, în revista "The journal of Value Inquiry", nr. 4, pag. 244.

⁵ Thomas Nagel, Death in Moral Problems, Editura James Rachets, New York, 1971, pag. 362.

legate de eutanasiile sunt în continuare interzise în majoritatea covârșitoare a țărilor, totuși acestea sunt folosite. Punctul de vedere al Uniunii Europene a fost exprimat foarte clar de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, care pe data de 03. 05. 2005 a respins proiectul de rezoluție privind *asistența pentru pacienți la sfârșitul vieții*. Raționamentul avut la baza acestei decizii a fost acela că, protejarea demnității umane și drepturilor subsecvente ale acesteia duc la o instituire a interdicției de a provoca moartea în mod deliberat. Cu toate acestea, există două state membre ale Consiliului Europei (Belgia și Olanda) care au îngăduit sub o formă sau alta practicarea eutanasiilor.

Prin dezincriminarea eutanasiilor de către anumite state pot apărea unele probleme, cum ar fi exercitarea abuzivă a eutanasiilor sau apariția unui fenomen social ce ar presupune migrarea bolnavilor incurabili către statele ce îngăduie practicarea eutanasiilor. Învățăturile Bisericii condamnă eutanasiile, menționând că viața este sacră și inviolabilă și că aceasta nu poate îmbrăca haina umanității și carității. Curmarea suferințelor bolnavului ascunde de multe ori ipocrizie și interes, urmărindu-se, de exemplu, dobândirea moștenirii.

Legislația României nu îngăduie eutanasiile. Art.22 din Constituția României menționează că "dreptul la viață precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate". De regulă, încadrarea legală a eutanasiilor în România constituie conținutul infracțiunii de determinare sau înlesnirea sinuciderii unei persoane, prevăzută și pedepsită de art. 179 din Codul Penal⁶ sau infracțiunii de omor prevăzută și pedepsită de art. 174-175 din Codul penal.⁷

Pe plan internațional, în anii '80 au existat numeroase proiecte în legătură cu regimul juridic al eutanasiilor. S-a admis de regulă, că omorul săvârșit la rugămintă nu exonerează de răspundere persoana care l-a săvârșit, dar conferă acesteia circumstanțe atenuante (Elveția, Grecia, Danemarca, Islanda, Finlanda, Austria, Germania, Olanda)⁸. Totuși, considerăm că eutanasiile trebuie să fie în continuare încriminate atât pe considerente de ordin etic și moral cât și pentru a preveni eventualele abuzuri.

⁶ Art. 179 din Codul penal menționează că: "Fapta de a determina sau de a înlesni sinucidera unei persoane dacă sinucidera sau încercarea de sinucidere a avut loc se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani. Când fapta prevăzută la alineatul precedent s-a săvârșit față de un minor sau de o persoană care nu era în stare să-și dea seama de fapta sa, ori nu putea fi săvârșită pe actele sale, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani."

⁷ Art.174 din Codul penal stipulează că: "Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi, iar, art.175, referitor la omorul calificat la lit."a" și "d" menționează: "Omorul săvârșit în vreuna din următoarele împrejurări:

a) cu premeditare;

d) profitând de starea de neputință a victimei de a se apăra, se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi.

⁸ Victor Duculescu, Protecția juridică a drepturilor omului, Editura Lumina Lex, București, 1998, pag. 301.